

gea

quadern de la terra

número 14 - 2004

preu: 3 euros

**La informació
ambiental,
l'exercici d'un dret**

"SA
NOS
TRA"

CAIXA DE BALEARS

Fundació
SA NOSTRA

Editorial

El dret a la informació ambiental

3

Informe

Medi ambient: informació condicionada per la política

Per Sebastià Verd

Breu història de la premsa mediambiental a Mallorca

Per Magdalena Cortés

El dret a la informació mediambiental a Internet

Per Constanza Forteza

4

Document

Llei d'accés a la informació en matèria de media ambient

11

Informació mediambiental

"Aprofundir en la informació ambiental és bàsica"

Entrevista a Llorenç Huguet, president de "SA NOSTRA", *per Sebastià Verd*

13

"Estic convençut de la importància de la protecció intel·ligent"

Entrevista a Ramon Folch, socioecòleg, *per Constanza Forteza*

16

"La impunitat mediambiental és dramàtica"Entrevista a Adrián Salazar, fiscal de medi ambient de les Balears, *per Gina Garcías*

19

S'Albufera, una lliçó ambientalEntrevista a Gabriel Perelló, *per Juanjo Sánchez*

24

La informació no bastaEntrevista a Aina Llauger, *per Magdalena Cortés*

28

Notícies del món

32

Les Illes

34

Agenda

37

Les opinions expressades a aquesta publicació són responsabilitat exclusiva dels seus autors i no compten necessàriament amb el suport de la Fundació **"SA NOSTRA"**, Caixa de Balears.

El dret a la informació més que una exigència és un dels fruits més preats d'una democràcia moderna. A les Illes Balears el medi ambient, i d'una manera molt especial l'urbanisme relacionat amb el desenvolupament turístic, és permanentment als mitjans de comunicació. El debat informatiu contribueix a catalitzar el debat polític i, per tant, ajuda la presa de decisions. A la foto, Portocolom, un dels indrets que millor mantenen la seva identitat a la Mallorca actual.

El Parc Natural de s'Albufera és el primer espai que es va protegir a les Illes Balears, i sobreviu folgadoament malgrat estar envoltat per la pressió del turisme, per la zona agrícola més intensiva de la comunitat i pel major centre de producció energètica, la central d'es Murterar. S'Albufera és un exemple de com és possible la combinació de la protecció ambiental i els usos humans. La informació que proporciona aquesta rica zona ecològica és vital per entendre el que passa a la resta de la natura. Gabriel Perelló, que ha treballat al

S'Albufera, una lliçó ambiental

Juanjo Sánchez

parc des de la seva creació, sap perfectament que s'Albufera és un termòmetre molt exacte del comportament del medi natural, no només a les Illes, sinó a la Mediterrània i a la resta del planeta. Les dades derivades dels estudis i la investigació que s'hi duen a terme, a més de les visites al parc, ens serveixen per saber què passa al medi natural i per tenir cada vegada més consciència de la necessitat d'una major cura i protecció del medi ambient.

-Quina importància té la informació en el context del medi ambient?

-Mirat des d'un punt de vista social, pens que la informació ambiental avui en dia ha d'estar a l'abast de tota la societat per poder entendre el que passa realment a l'àmbit de la natura, de la conservació d'espais naturals, de les espècies, dels residus. Facilitar l'accés a la informació ambiental crec que ha de ser un deure de les administracions, en concret. I si ho aplicam a l'àmbit de s'Albufera, que va ser el primer espai natural que es va crear a les Illes Balears, l'any 1988, crec que ha de complir una funció fonamental, que és posar a

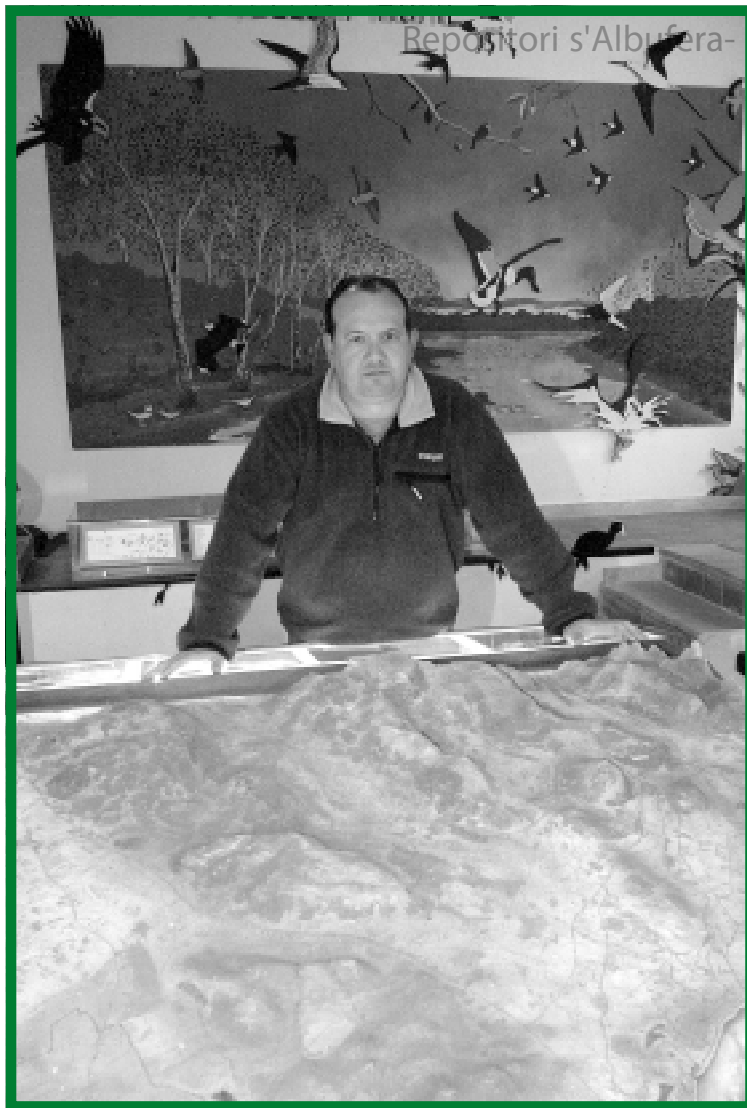
l'abast dels ciutadans i ciutadanes tota la tasca que aquí dins es fa, conservar la natura, però a la vegada amb portes obertes al públic. És molt important explicar la investigació que es fa aquí dins, explicar els valors que té aquest espai, perquè la gent pugui entendre com funcionen unes altres zones naturals a les Illes Balears, en definitiva, un espai natural ha de tenir les portes obertes a tots els col·lectius socials, perquè ho puguin entendre.

COMUNICACIÓ AMBIENTAL

-Crec que la informació ambiental s'oculta massa vegades, per tal d'emascarar de cara a l'opinió pública les conseqüències reals de diverses activitats?

-La meua opinió, com a tècnic, és que com més compartida i més a l'abast de la societat estigui tota, la paraula "tota" vol dir tota, la informació ambiental, crec que millor, és més positiu. Personalment, pens que l'Administració aquí a les Illes Balears podria fer moltes més coses, parlar de temes tan bàsics com poden ser les dades ambientals relacionades amb el nostre medi ambient, la qualitat de l'aigua, espècies, zones protegides. Hi ha molt a fer, es podrien fer sistemes d'informació geogràfica accessibles via Internet, la qual cosa ajudaria molt el públic i tècnics i investigadors de fora. Pens també que els recursos com poden ser la cartografia, la distribució de les espècies amb mapes de vegetació i mapes de fauna també s'haurien de millorar. Respecte d'això, hi ha regions europees, estats en el món, que van molt per davant de nosaltres. Jo pens que sent un territori petit com són les Illes, és molt més fàcil que aquesta informació, tota la informació ambiental, territorial, pugui ser accessible per a la gent. Jo no puc pensar de cap manera que la informació ambiental s'ha d'amagar en benefici d'uns pocs.

-Tenir una bona informació ambiental, necessàriament té com a conseqüència una major responsabilitat amb l'entorn?

-Sí, tenir un parc amb portes obertes implica fer tota una sèrie de tasques dirigides a l'entorn immediat de s'Albufera. En concret s'Albufera, i la majoria dels espais naturals de les Illes Balears, tenen programes específics destinats a la comarca. Nosaltres pensam que fer feina amb els col·lectius que envolten s'Albufera és una manera que aquests entenguin la necessitat de protecció d'aquest espai tan singular que tenen a la vora. És per això que, en una primera fase, quant a comunicació ambiental es refereix, es treballa amb escolars tot utilitzant diferents tècniques, com poden ser la interpretació ambiental, itineraris de natura, activitats a les escoles, tot per fer entendre als futurs habitants, els majors del futur que ara són escolars, però que es relacionaran amb s'Albufera, el funcionament d'aquest espai natural tan singular. També treballam amb col·lectius diferents, com poden ser caçadors, sector turístic, associacions diferents relacionades amb s'Albufera, perquè si aquesta gent té coneixement del que es fa a una zona natural, doncs en tenen una millor comprensió, un major enteniment i en poden gaudir millor.

-Qui és més sensible a la conservació ambiental, els nins o els adults?

-A les Illes Balears som molt joves pel que fa a la conservació de la natura. Societats com ara la britànica o l'americana estan molt més acostumades que nosaltres a crear espais naturals, a crear reserves naturals i a protegir el territori definitivament, aquí, per causes socioeconòmiques, hem passat d'una societat agrària a una terciària, pel turisme sobretot, i això ha tengut com a conseqüència que la gent hagi desenvolupat estratègies de creixement moltes vegades sense planificació. El gran perjudicat de tot això ha estat el territori. Recordem que el primer espai protegit a les Illes Balears és de l'any 1988, a partir d'aquí se n'han protegit altres, però hem de pensar que els primers parcs nacionals d'àmbit mundial són de principis del segle XX. Nosaltres hem hagut d'esperar gairebé a final de segle per fer el primer. Per tant, crec que el sector social format pels menors, nins i nines escolars, per mor dels programes educatius que reben, estan molt més acostumats a entendre la protecció i la conservació del nostre territori que els nostres pares o els nostres padrins.

PORTES OBERTES

-Les noves generacions de les Illes tendran un concepte més compromès del medi ambient que el que tenien els seus pares?

-Exacte, sí, nosaltres ho veiem aquí. I si ho mires des d'un punt de vista estadístic, ara per les instal·lacions de s'Albufera cada any passen entre 4.000 i 5.000 escolars en diferents programes interpretatius. Lògicament, aquesta gent se'n du una idea del que és el funcionament de la natura protegida i la natura en funcionament, però també s'ha de dir una cosa, nosaltres tenim molta cura que els escolars, quan vénen a s'Albufera, no se'n vagin amb la idea que la natura és un lloc tancat, tancat amb una reixa i que només hi ha protecció de la natura dins dels parcs naturals. La nostra idea és que comportaments i actituds que es tenen aquí dins s'incorporin com a cosa habitual a ca seva i a l'escola. Venir a fer una activitat a s'Albufera és un petit gra d'arena dins aquest procés tan ampli que

consideram que és l'educació ambiental en general, on també hi figuren pares, mestres o amics.

CENTRES D'INTERPRETACIÓ

-Els centres de recepció i interpretació de s'Albufera, quina importància tenen en el marc d'aquesta zona natural protegida?

-Nosaltres consideram que la informació ambiental a s'Albufera és bàsica. Per una banda, com li comentava abans, tenim la informació científica que generam, que té el seu flux mitjançant publicacions, pràctiques, intercanvis o estades científiques dins el parc, això és un apartat de la informació. L'altre apartat és la informació pròpiament dita que nosaltres donam a les persones que ens visiten. Curiosament, més del 80% dels visitants de s'Albufera són estrangers, el 34% del Regne Unit i el 42% d'Alemanya. Aquesta gent ve aquí i se'n du moltes vegades informació relacionada amb altres espais naturals, informació relacionada amb rutes turístiques de natura per l'illa i fa que, un centre d'informació com el nostre que ara en aquest moment està ben dotat, es converteixi en un centre per canalitzar un turisme amb una actitud més blana, molt diferent al de sol i platja, un tipus de turisme que es concentra a la primavera i a la tardor, que és quan es registren les majors puntes de visitants, és una cosa molt singular perquè, en canvi, a l'estiu, nosaltres baixam molt el nombre de visitants. A aquest tipus de turisme naturalista els podem donar suggeriments de visites a la zona propera, com pot ser Pollença on tenim la reserva natural de s'Albufereta, diferents visites cap a la banda de Llevant. En definitiva, oferim la possibilitat de visitar altres parcs de les Illes a partir d'una informació que es genera a s'Albufera. I parlem d'un total de visitants, entre estrangers, gent de la Península i també de les Illes, de devers 125.000 visitants reals cada any a s'Albufera. És molta de gent que passa per aquí.

"Des d'un punt de vista social, la informació ambiental avui dia ha d'estar a l'abast de tota la societat per poder entendre què passa realment a l'àmbit de la natura. Facilitar l'accés a la informació ambiental ha de ser un deure de les administracions"

NATURALESIA I TURISME

-Això és una mostra que un parc natural no està renyit necessàriament amb la indústria turística?

Gabriel Jeroni Perelló i Coll va néixer a Pollença, l'any 1964. Llicenciat en geografia per la UIB (1987), Perelló és tècnic del parc de s'Albufera de Mallorca des de l'any 1990, quan va ser contractat com a geògraf per l'Institut Balear de la Natura (IBANAT). Com a docent, ha estat professor de la Universitat de les Illes Balears en assignatures com ara gestió i planificació del medi natural o pràctiques d'hidrologia. També ha impartit diferents cursos d'educació ambiental dins l'àmbit de la formació continuada. Perelló ha escrit nombrosos articles de divulgació ambiental i naturalista a diverses revistes i publicacions. També ha escrit diversos llibres, sempre sobre l'àrea natural de s'Albufera. Ara coordina els programes d'ús públic, manteniment i administració interna del parc i du a terme la coordinació de diferents equips científics i de voluntaris a s'Albufera.

Repositori s'Albufera- bieielperello.com

-No, de cap manera, no hi està, de cap manera. Quan tot d'una es va començar a fer aquest parc, l'any 88, hi havia una mica de discrepància, perquè hi havia projectes d'urbanització que, pel fet de la declaració d'aquest parc, es varen aturar. Però, amb el temps i amb la feina, ara estic segur que cap, cap hotelier de la zona, no voldria que no hi fos. S'Albufera suposa, jo crec, un punt de qualitat per a la Badia d'Alcúdia, un punt de qualitat per a la Platja de Muro. És un referent a tots els hotels. Molts d'hotels, a vegades estiren o avancen un poquet la temporada pel

fet que hi ha peticions de visita naturalista, i això passa tant o més que a Muro a la Badia de Pollença.

-A l'hora de recuperar s'Albufera, es va arribar tard en alguns aspectes?

-Principalment el que s'havia de recuperar a s'Albufera era una dinàmica de les aigües que permetés un funcionament espontani, ecològicament correcte, de s'Albufera, ja que al segle passat s'havia alterat molt, amb una xarxa de canals, de bombes,

dissenyats per treure l'aigua fora. A nosaltres, l'any 88, quan es començà a fer feina aquí dins, no ens interessà que l'aigua anàs directament a la mar per aquesta xarxa de canals i es posà tot un sistema de comportes, de regulació de l'aigua, per permetre simular el funcionament espontani de s'Albufera. Això va ser una de les primeres coses que es va restaurar, un funcionament bàsic però amb una funció ecològica de les aigües de s'Albufera. Per una altra banda, les altres coses que a l'àmbit ecològic havien de ser objecte de restauració eren les diferents comunitats vegetals de s'Albufera. Hi havia una espècie que passava per davant en superfície i en pre-

ponderància a unes altres, que era el canyet. Aquesta superfície de canyet tan intensa i tan monòtona que hi havia a s'Albufera feia que els llacs i llacunes no existissin, pràcticament no hi havia aigües lliures per a les ànners, per als animals. Es podia optar per diferents sistemes per proveir aquestes aigües lliures que faltaven, però el sistema més ecològic i més bla que es va trobar va ser la pastura, la utilització de vaques i cavalls, per pasturar aquestes zones i tenir aigües lliures.

ESPAI PER A LES AUS

-S'Albufera és un indret particularment especial per veure aus, és un dels principals reclams del parc?

-Tota l'àrea de s'Albufera està integrada per una part que és Parc Natural i per una altra que està qualificada com a Àrea Natural d'Especial Interès, que és més grossa que el Parc Natural, i després tot el que és el parc natural és zona d'especial protecció per a les aus, zona ZEPA. Ara, automàticament pel fet de ser zona ZEPA i Parc Natural, s'incorpora a la Xarxa Natura 2000 que en aquests moments s'enllesteix a l'àmbit europeu quant a protecció del territori. S'Albufera també, des de fa alguns anys, forma part de la llista internacional RAMSAR de zones especials humides. S'Albufera és un parc marcadament ornitològic, tenim devers 300 espècies que són observables durant diferents èpoques de l'any aquí, 90 d'aquestes espècies nien a s'Albufera, i tenim moltes d'espècies de què a l'àmbit europeu se'n veuen molt pocs exemplars, el que fa que turistes centreeuropeus, amb un bot d'avió es planten aquí a Mallorca per fer una visita ornitològica a s'Albufera. Aquest atractiu fa també que el parc formi part de xarxes d'observació d'àmbit europeu. És a dir, les observacions d'espècies que nosaltres generam corren per tota Europa i fan que la gent de tota Europa

"A s'Albufera tenim cura que els escolars no se'n vagin amb la idea que la natura és un lloc tancat, tancat amb una reixa i que només hi ha protecció de la natura dins dels parcs naturals"

vegi quina és la importància ornitològica de s'Albufera. Per tant, sí que estic ben segur que molta de gent ve de vacances naturalistes a Mallorca en concret per visitar s'Albufera, a més d'altres parcs en general. Això és prou interessant també.

USOS COMPATIBLES

-De tota manera, aquesta zona humida sempre ha estat molt lligada, fins i tot econòmicament, a la població que l'envolta. Quina és la situació, ara per ara, en aquest sentit?

-Aquest és un dels grans reptes que avui en dia hi ha damunt la taula. És a dir, s'Albufera ha estat durant molts d'anys el rebost de les terres de Muro i sa Pobla. Les persones majors de sa Pobla, pràcticament totes s'han relacionat amb s'Albufera? S'Albufera ha estat una gran productora de caça per a tota la comarca de sa Pobla i de Muro, també s'hi va cultivar arròs i es va treballar el canyet. A s'Albufera es feia servir el canyet per fer paper i gent de l'entorn feia feina aquí dins. També hi ha hagut indústria de la sal i pesca. En concret, la pesca de l'anguila ha estat un dels elements que ha fet que l'atracció de la població cap a s'Albufera fos intensa durant tota la història. Fins ara, en tot aquest temps, hi havia un consum a s'Albufera tan gros que si no s'hagués regulat, hagués perillat tota la zona. A s'Albufera es permeten diferents usos, i nosaltres deixam que la gent que la necessita, prèvia regulació, continuï tallant bova, encara que per desgràcia en ve poca. També se segueix caçant d'una forma residual, perquè a les propietats privades encara es tolera un petit dret de caça, no així a les propietats públiques, per descomptat, perquè consideram que l'activitat de la caça és incompatible amb la conservació de les aus. La pesca de l'anguila també és una cosa que es manté. La pena és també que tots els que la practiquen són homes vells que vénen a pescar anguila d'aclucada, no hi ha cap jove. I l'arròs, per desgràcia, és una cosa marginal. Encara que s'Albufera permet el conreu de l'arròs en les seves terres i ha intentat la seva producció en diverses ocasions, no hi ha hagut mai un acord per mantenir l'arròs aquí. La idea és poder fer compatibles els usos tradicionals i els usos moderns, això la planificació de s'Albufera ho permet.

INVESTIGACIÓ

-Quines són les línies d'investigació més importants que es duen a terme al parc de s'Albufera?

-Per una banda, investigam amb mitjans propis, amb la qual cosa no podem fer massa, com per reforçar programes d'investigació, donar dades de presència, absència, quantitat i comportament de les aus al parc i de determinades espècies. Amb mitjans propis també podem fer un seguiment meteorològic o un seguiment de la qualitat de l'aigua, però tot això ho posam a l'abast d'investigadors que són els que realment detecten els problemes i els canvis a s'Albufera. Des de l'any 1989 tenim en marxa un programa a llarg termini d'investigació, que va néixer sota l'empareda d'una fundació internacional anomenada Earthwatch, però des dels darrers cinc anys té un nom propi, que és el Grup de Treball Internacional de Biodiversitat de s'Albufera. Mitjançant aquest projecte, feim que diferents científics, tant de les Illes com de l'Estat espanyol i

WWW.WEBVERD.COM, UNA FINESTRA A LA INFORMACIÓ AMBIENTAL

El creador d'aquesta interessant pàgina web, Biel Perelló, opina que el projecte és millorable, però és ben conscient, i per això la va posar en marxa, que manca informació sobre el medi ambient en general. Quan Perelló va començar a donar classes de gestió, investigació i planificació del medi natural a la Universitat, "em vaig trobar que hi havia un dèficit total d'informació per als meus estudiants, i va ser en aquest moment quan va sortir webverd", explica. En principi, va sortir com a una pàgina tancada, dirigida als estudiants de les seves assignatures, però després, quan va deixar la Universitat, va pensar a donar-li continuïtat.

"Webverd només vol ser un recull d'enllaços i documents que a vegades surten a Internet, però que duren poc temps, desapareixen i la gent ja no els torna a trobar", destaca Biel Perelló. L'objectiu del creador de la pàgina web és recopilar recursos ambientals de les Illes Balears i tenir-los de forma estable a un servidor, perquè la gent pugui accedir-hi. Des que es va publicar, a finals de 1996 ha tenguut més de 40.000 visites, una quantitat molt important per a una pàgina d'aquestes característiques. El perfil de les persones que visiten webverd és el de l'estudiant que cerca informació ambiental, però també la visita un altre tipus d'internauta que pot trobar informació directa dels espais naturals de les Illes Balears, un directori de les administracions o enllaços relacionats amb la legislació, un aspecte molt important, segons indica Perelló, qui ressalta que "aquesta feina d'aglutinar la informació ambiental és bàsica, perquè la gent la necessita. La gent la necessita per a moltes coses, no només a l'àmbit d'estudiants sinó de la societat en general".

de la resta d'Europa, puguin realitzar diferents activitats científiques. La principal directriu que se segueix és veure l'ecologia de s'Albufera amb relació a altres zones humides mediterrànies, sobretot intentant veure com canvien o es modifiquen al llarg del temps, per poder detectar coses tan importants com pot ser el canvi climàtic. També interessava tenir inventariada tota la biodiversitat de s'Albufera, i enguany s'ha publicat una primera versió d'aquest inventari.

-En ser s'Albufera una zona ambiental molt sensible, és un bon termòmetre del canvi climàtic?

-Sí, hi ha coses molt curioses que es detecten aquests darrers anys. Un dels elements més interessants per poder detectar els primers indicis d'alteracions a la biodiversitat mitjançant el canvi climàtic són els insectes. A s'Albufera hi ha un grup de feina molt fort a l'àmbit dels insectes, format per diferents especialistes europeus que treballen des de fa temps aquí, i curiosament, quant a identificació, fa un parell d'anys que es detecten espècies africanes. Les espècies africanes són de cada vegada més abundants al parc, són petites papallones, no són animals molt grossos, són tinyes. Però, és curiós perquè són petites indicacions que permeten poder dir que qualque cosa passa. La franja de distribució d'alguns petits insectes, sembla ser que pot pujar de latitud des d'Àfrica cap a la Mediterrània. Jo no som un expert en aquests temes, però ja hi ha bibliografia que indica que aquests aspectes poden estar ocasionats ben bé pel canvi climàtic.

"Un centre d'informació com el nostre, que en aquest moment està ben dotat, es converteix en un centre per canalitzar un turisme amb una actitud més blana, molt diferent al de sol i platja"